

Gaspar Reure, pintor. — 1500 (febrer, 19)

Reb l'Obra de la Seu, 4 sous del dret de sposalles de Gaspar Reure, pintor de tapins, ab Narcisa Masot. — (Arx. Cat., Llibre de Sposalles de 1499-1501, f. 31.)

Gaspar Alçamora, pintor. — 1500 (abril, 27)

Rebuda de 4 sous feta per l'Obra del dret de sposalles de Gaspar Alçamora, pintor, ab Joana Blanch. — (Id. id., de 1499-1501, f. 35.)

Eix pintor era difunt en 1503, puix als 16 de Febrer de dit any, l'Obra de la Seu, va rebre 4 sous del dret de sposalles de Farrando Camargó ab Joana, viuda de Gaspar Alçamora, pintor. — (Id. id., de 1501-3, f. 69.)

Pere Terré, pintor. — 1500 (agost, 26)

Reb l'Obra de la Seu, 4 sous del dret de sposalles de Pere Terré, pintor, ab Eulària Sala. — (Id. id., de 1499-1501, f. 47.)

Pere Alemany y Bartomeu Pons. — 1500 (octubre, 25)

Paga l'Administració de l'Obra, 7 lliures a Pere Alemany y a Bartomeu Pons, pintors, per rescanyar y tirar de tinta una mostra per la potència del chor a la part de la cadira episcopal. — (Id. Albarans de l'Obra de 1499-1501, f. 14.)

Dit Bartomeu Pons, en 1513, va cobrar de l'Administració de l'Obra, 3 sous per pintar lo panell que es al cimbori. — (Id. id.)

JOSEPH MAS, Pbre.

(Continuarà)

RECTITUT DE JAUME II

Al parlar lo cronista Muntaner de la vinguda del rey Jaume de Sicília per succehir en Catalunya y Aragó a son difunt germà Alfons II, manifesta que «be fo gracia de Deus que vench als pobles seus... que aquell dia los entra pau e bona volentat per tots los regnes e terres... que axí com fo gracios e benaventuros al regne de Sicília, axí es estat benaventuros e ple de totes gracies al regne Darago e tota Catalunya e a tots los altres llochs seus». Aquest elogi és d'un coetani servidor y amic del sobirà; emperò, tant les alabances dels contemporanis, com la fama de *just* que li ha atorgat la posteritat, resulten comprovades per diferents fets del egregi príncep, que la pacient investigació històrica va descobrint, encare que per ésser fets de ca-

racter íntim y ocult no exerciren influència directa y immediata en la opinió pública, ni després han pogut modificar les apreciacions dels historiadors.

En los preparatius de la conquesta de Sardenya hi trovàm un d'aytals episodis reveladors silenciosos de la rectitut y noblesa d'esperit del rey Jaume II.

Corria l'any 1322; l'infant Alfons, fill y hereu de Jaume, anava aplegant gent, armes, naus, enginys de guerra per la expedició a dita illa italiana quan pensà que un esquadró de genets serrahins podria ésser de gran efecte en aquella campanya. La fama de valents, agosats y barbres, la por y repulsió llegendaries que despertaven encare els serrahins entre'ls pobles cristians de la mar Mediterrània feyen créure al infant Alfons que un esquadró de cavallers musulmans acabaria d'esporguir als pobres sards y refredarlos hi les ansies de resistència.

Era, efectivament, costum dels reys cristians pendre a son servey guerrers serrahins y més freqüent dels reys moros de Granada, Marrochs y Túniç de tindre soldats cristians espanyols a sou per a son servey y defensa. D. Joseph Alemany ha estudiat aquesta curiosa costum en son treball *Milicias cristianas*, publicat en l'*Homenaje á Don Francisco Codera* (Saragoça, 1904), valentse dels autors musulmans y cristians. Profunditza més aquest estudi D. Andreu Giménez Soler en una Memoria titulada *Caballeros españoles en Africa y africanos en España*, que insertà la *Revue Hispanique* (París, 1905), tractant dels principals alcaits o cabdills de dites tropes ab gran nombre de documents inèdits. Posteriorment, lo propri senyor Giménez, havent aplegat noves interessants d'altres alcaits, publicà un suplement a son treball en la citada *Revue Hispanique* (París, 1907).

Sembla, donchs, que l'infant Alfons trameté desde Valencia un missatger al rey, qui's trobava a Tortosa, per enterarlo de la oferta que li feya'l fill de *Don Ouzman* d'una *companyia de la genètia*, o sia d'un esquadró o colla de cent cavallers serrahins per emportàrsels a la conquesta de Sardenya. Aquell Don Ouzman o Uzmen-ben-Idriz Abenabdallah, era un capitost de Granada, un dels caps de bandositats y faccions.

Jaume II respongué a son fill, per lletra del 16 febrer 1322, nou ístíl, que no consentia de cap manera l'adjutori dels serrahins en la expedició de Sardenya, donchs seria gran ofensa a Deu valerse de musulmans per combatre a un poble cristià y, per altra part, acabaria d'enujarse lo Papa, qui ja no mirava ab gaire simpatia la ocupació de dita illa. Heus ací aquesta hermosa lletra que demostra la noblesa del nostre sobirà, o, segons lo mot d'En Vicens de Lafuente, que manifesta com Jaume II comprenia bé son ofici de rey:

«En Jacme &. Al infant Namfos &. ffem vos saber que vim en Bellear quins presenta vna letra de creença vostra sobrel fet de la com-

panya de la genètia que devets menar. Ens dix la proferta que us ha feta lo fill de don Ouzmen et largament totes les rahons qui us movien a entendre que era lo de haver aquell ab C. homens a cavall en lo dit viatge; les quals rahons be enteses vos responem que havem molt pensat en aço e per res nons es vijares ne volem que en aquest fet aia sarrabins per neguna manera. E les rahons quens mouen son aquestes: Primerament, que nos devem posar nostra fe et nostra esperança en Deu, que ell qui sab nostre dret et la entencio per que nos volem quel viatge se fassa et vos lo fets, nos en sera ajudador. E poria esser que per ço com aquells contra qui nos et vos haurem a enantar son xristians quel noffendriem. E nons ho valria lajuda dels genets per molts que fossen. La segona raho es que vos sabets quel Papa aquils fets deurien plaer segons raho, nols ha aixi per agradables et no seria bo que hom li donas manera ne occasio de esser li pus greu ne quen pogues carregar negun blasme a nos ne a vos. La tercera, que beneyt sia Deu tant bones gents havem nos que xristians et moros tots los volen en lurs affers et encara daquells elleys qui van a aquella manera que non devem voler de sarrabins senyaladament esguardada la natura del fet. Quant a aço que deyts que sils havets a haver xristians que sen buydaran los lochs de les fronteres no entenem que per C. homens a cavall sia gran perill, maiors serien aquells que damunt havem dits. E axi vos be et cortesament et faent li gracias escusats lo fet. Dada en Tortosa a XVI dies del mes de ffebrer en lany de nostre senyor de M.CCC.XXI.» (1).

L'infant no va insistir; fón abandonat lo projecte de portar sarrabins a Sardenya; però pensà en acceptar la proposició que li feyen los aventurers cristians, qui estaven al servey del rey de Marrochs, manats per En Jaume Seguí, de concorre a la expedició. Aquest Jaume era fill de Bernat Seguí, famós aventurer català de la primeria del segle XIV^è, qui figurà desde abans de 1301 com alcait o capitost dels cavallers cristians al servey del Soldà Abenjacob y dels seus successors (2).

Jaume Seguí, axis que tingué conexement de que s'aplegaven forces per anar a Sardenya, trameté En Sa Joncosa desde Marrochs com a missatger al rey y al infant, als qui trovà a Tarragona, oferintlos hi un esquadró de cent homens a cavall *a manera de genètia*.

Jaume II accedí a prechs del seu fill, a pendre aquella gent, ab la condició de que tots fossen cristians dels qui estaven servint al Soldà. Ab data del 23 desembre 1322, istil modern, l'Infant Alfons endreça les següents lletres a Jaume Seguí y al Soldà Abuzait, acceptant dita

(1) Registre 341, foli 76.

(2) En Giménez Soler, en lo citat treball dona curioses noves de la familia Seguí, establerta a Marrochs; mas no indica que Jaume hagués tingut també, com son pare, lo càrrech d'alcait dels cavallers a són del Soldà, cosa que resulta dels nostres documents.

oferta y demanant a aquest darrer que permetés la sortida de Marrochs dels esmentats cavallers cristians:

«De nos infant Namfos etc.: al amat nostre en Jacme Seguí alcayt per lo Rey de Marrochs, salut et dileccio. Fem vos saber quel senyor Rey nostre pare et nos havem reebudes vostres letres en les quals se contenia que creguessem an G. Sa Joncosa de ço quens dixes de vostra part, lo qual G. sots la dita creença dix largament al senyor Rey et a nos que vos havets gran volentat de servir nos et especialment en aquest benaventurat nostre viatge de Sardenya. E entes ço quel dit G. Za Joncosa nos dix sots la dicta creença a vos responem que us grahim lo senyor Rey et nos la proferta quens fets e per aquesta raho scrivim al dit Rey de Marrochs, et a son fill, per que pregam curosament que vos procurets en manera que ab C. homens a cavall a la genetia vingats a nos et en nostre serviy, cor aço vos grayrem molt eus farem be et merce. Dada a Barchinona X. calendas januarii anno Domini MCCCXXII» (1).

«Al molt noble e molt honrat En Buçait Rey de Benimari de Marrochos e del Garp, de nos infant Namfos etc.: remembrans en qual manera lo dit senyor Rey pare nostre et sos antecessors tota hora que vos o vostres antecessors volges companya de cavallers et daltres homens darmes de la sua terra los lexarem exir e anar en terra vostra et en vostre serviy e dels vostres et sobre asso se son auts favorablement, per asso ab fiança vos pregam en nostres necessitats hon con nos nostre senyor volen en breu entenam a passar ab cavallers et altres homens darmes en lo regne de Cerdenya et de Corcega lo qual pertany al dit senyor Rey per pendre possessio daquell Regne e cobeejem manar en lo dit viatge alguns homens de cavall a manera genetia, per aquesta raho vos pregam corosament que vos per amor et honor del dit senyor Rey parè nostre et de nos, nos trametats En Jacme Seguí alcayt en la terra vostra ab C. homens a cavall dels xristians que son aquí en vostra terra aquells quel dit en Jacme volra ab lurs cavalls, adargues selles et altres aparellaments lurs, cor asso sera cosa la qual lo dit senyor Rey e nos vos grayrem molt eu tendrem en gran plaer. Dada a Barchinona X^o calendas januarii anno Domini MCCCXXII» (2).

Abans de tres setmanes, lo 10 janer 1323, istil modern, fôu'l meteix Rey En Jaume qui a prechs del Infant endreça lletres al dit Soldà, a Abulacen, fill d'aquest y al intèrprete o troximan Abdellah-Benalbaig, per que facilitessin la sortida d'En Jaume Seguí ab sa colla de genets; emperò, sempre fent constar ben clarament que tots los volia cristians. Al propri temps trametia al Soldà son conseller Romeu de Corbera com a embaxador per proposarli la confirmació de la antiga amistat

(1) Registre 394, foli 85.

(2) Registre 394, foli 84.

y per obtenir son consentiment per la vinguda d'En Seguí ab los cavallers. Les instruccions donades al embaxador les publicà Capmany en les *Memorias históricas* (vol. IV, doc. XXXVIII), y ara nosaltres transcrivim les esmentades lletres reyal:

«Al molt noble e molt honrat Buçeit Rey de Marrochs et del Garp en Jacme per la gracia de Deu etc. Salut axi com a Rey per a qui volriem molta honor e bonaventura: Rey, fem vos saber a vostra noblea com a amic que nos havem aperellatz e aperellam tots dies nostres hostz de cavall e de peu e nostre estol de mar per a fer Deu volent la conquesta del Regne nostre de Sardenya e Corcega a honor nostra e de nostra casa... per la qual cosa la vostra noblea curosament pregam que vista la letra sens tarda neguna vos placia de tremetre a nos en Jacme Seguí alcayt en vostre serviy ab C. homens a cavayl crestians... E siatz cert que en semblant cas et en maior obehiriem nos vostres prechs els compliriem molt volenterosament... Dada en la ciutat de Barchinona a X. dies anatz del mes de janer en lany de nostre senyor de M.CCC.XXII».

«Al molt noble et molt honrat Bolaçen, fill del molt noble et molt honrat Buçayt, Rey de Marrochs et del Garp, En Jacme per la gracia de Deu Rey Darago etc. Salut axi com a aquell per qui vulriem molta honor et bona aventura fem saber a la vostra noblea com a amic que nos havem apparallats et apparayiam tots dies nostres hosts de cavayl et de peu et nostre Estol de mar per afer, Deu volent, la conquesta del Regne nostre de Çerdenya et de Corsega a honor nostre et de nostra casa e a pleer de nostres amics en los quals entenem vos axi com a raho. E per ço no duptam de emprar vos en aquest fet e haver vostre ajuda axi com de amic per la qual cosa la vostra noblea curosament pregam que vista la letra sens tarda neguna vos placia de trametre a nos en Jacme Seguí alcayt en vostre serviy ab C. homens de cavall crestians apparaylats ab cavalls et ab armes et ab altres lurs necessaries a la Genetia, per ço que aquells hajam en nostre serviy en la conquesta damunt dita: E en axo conexerem la bona voluntat quens havets et mostrarets obra que amic deu mostrar. amic. E nos grabir vos o em molt e siatz cert que en semblant cas e en major obehiriem nos vostres prechs els compliriem molt volenterosament. E sobre aço nos semblantment escrivim per altra letra nostra al dit Rey de Marrochs vostre pare. E axi encara vos pregam que ab lo Rey e ab vos meteix façats. en guisa per honor nostre que aquests nostres prechs sien complits sens tota triga per tal majorment cor nos a la dita conquesta entenem a enantar mantinent en aquesta primavera. E ja totes les altres coses son endreçades sobre aço. Dada en la ciutat de Barchinona a X. anats del mes de janer en lany de nostre senyor Mil CCC.XXII» (1).

(1) Registre 341, foli 103.

«De nos en Jaeme &. al amat nostre Abdella Benalhaig trujaman maior del molt noble Rey de Marrochs salut e gracia: fem vos saber que nos tremetem a pregar per nostres cartes lo dit Rey e el noble Bolaçen son fill que ells per honor nostra nos degem tremetra en Jaeme Seguí alcait ab C. homens a cavail de crestians a la genetia ab cavayls e ab altres apparellaments lurs quels puscha haver a nostre serviy..... E per ço com cuydam que vos sou hom qui havetz bona volentat a nos e a la honor nostra pregam vos que vos segons que nos fiam de vos donetz en aço tot endreçament et acabament en manera que la dita companyia pugam haver sens triga al dit serviy nostre. E açons plaura molt e us ho grabirem e podetz haver sperança en nos queus farem gracia e merce. Dada en la ciutat de Barchinona a X. dies anatz del mes de janer en lany de Nostre Senyor M CCC XXII.»

Dubtà que En Seguí arribés a concorre ab los genets d'Àfrica a la conquesta de Sardenya. No l'havem trovat citat en cap document del Infant durant la campanya (1). Hi havia soldats de la genetia, però creyem que procedien de les fronteres del regne de Granada. L'Infant parla en diferents lletres durant lo setge de Viladiglesies d'aytals cavallers sens anomenarlos. Axis, en lletra de 4 setembre 1323 a Guerau de Rocabertí y a G. de Cervellóls hi diu que sabedor de que'ls Pisans han preparat 40 galeres ab tropes de desembarch per anar a la illa, vol que en tota la gent de cavall que puguin aplegar se coloquin prop la costa y que encare «en façats venir los de la Genetia».

Ja en abril del dit any, quan s'aplegaven los guerrers a Tortosa per embarcar en Portfangós, vers Sardenya, consta per altres lletres del Infant que *cavallers de la genetia* s'hi dirigien desde Valencia. En una, endreçada al ciutadà Bernat Guiu, de Tortosa, citava aquests noms d'alguns dels genets: «Cum Anthonius Sauri adalillus Murcie, Johannes de Galve cum comitiva equitum de la genetia, Matheus Cuera et Ivanyes de Turricella de Regno Murcie cum comitiva clientum quam tenentur ducere in felici viagio nostro Sardinie apud Dertuse venerint per recolligendo se in armata nostra...»

A la conquesta de Sardenya no hi anaren, donchs, soldats musulmans, gracies a la prudència y rectitut del rey Jaume II, del qui no dirèm com En Vicens de Lafuente, que hagi estat lo sobirà més gran d'Aragó després d'Alfons lo Batallador y Jaume'l Conqueridor, però sí que ha mostrat major reflexió y sentit pràctich que molts dels seus avantpassats y successors.

(1) Napoleó d'Aragó, fill natural de Jaume II, cansat d'estar en Tùnic d'alcait dels cavallers cristians al servey d'aquell rey musulmà, s'en volgué anar a servir al Soldà de Marrochs, y trobantse a Mallorca de pas en 1323, ab un centenar dels seus soldats, s'enterà dels preparatius de la conquesta de Sardenya y li vingueren ganes de concórrehi, escrivint al efecte al Infant Alfons. Aquest no'l volgué admetre, responentli que ja que estava compromés ab lo Soldà Abuzait, que no hi faltés, «que nuyll hom que fos de la Casa Darago trencas sa promissio a negu que la hagues promesa.» (vegis Giménez Soler, treball citat).

Tenim encare, respecte de la empresa de Sardenya, un altre fet justificatiu de la noblesa d'esperit de Jaume II. Rebí a ab gran condol les noves que arribaren de la mortandad de gent en el setge de Viladiglesies, però no podia evitarho. Sembla que en Guillèm d'Anglesola's permeté escriureli una lletra irreverent manifestantli totes les penaltats y fadigues del exèrcit y estranyantse de que no disposés remeys o socors y ho mirés ab perfecta indiferencia. Lo Rey li respongué ab tan sentides y belles paraules, manifestantli quant malament lo jutjava, que consideràm necessari transcriure aytal lletra plena de senzilla dignitat y de no fingida congxa com a un altre dels documents apropiats per fixar lo caràcter moral de Jaume II:

«En Jacme &. Al noble et amat nostre en G. Danglerola salut e dileccio: fem vos saber que havem reebudes alcunes letres vostres et aquelles havem enteses be e diligentment; e responem vos que som estats despagats molt de la perdua et de la mort de les gents qui ses seguida en la host et plagués a Deu que no fos estada; mas a aço no si pot pendre remey de restaurar quant a aquells qui morts son, e haue a fer que en grans affers vnes gents et altres si han a menyscabar. E maravella nos molt de vos de ço quens trameses a dir en la I. de les letres que us meravellavets fort de nos qui sabem que ha en affers QUE DEYTS QUE NO HAVEM SOL ANSIA DEL INFANT NE DE VOSALTRES, COR SAB AQUELL SENYOR QUI TOTA RES SAP QUE NOS MAIOR ANSIA NE MAIOR PENSAMENT NO PODEM HAVER COM HAVEM E HI HAVEM FET EY FEM TOT QUANT PODEM. E ço qui ses tardat ne fallit es esdevengut per poch acurriment et per poca ajuda que nos havem trobada et trobam tot dia en nostres gents et del lagui quey han mes segons que vos ho porets saber pus largament per ço quen trametem a dir al Infant. E aço et ço que havem acordat de fer e quis enanta tot dia. E PODETS PENSAR QUE NO HA HOM AL MON A QUI TANT VAIA EN AQUESTS AFFERS COM EN NOS; e pregam vos, de qui havem gran et special fiança et de qui sabem la leyaltat et la bona volentat quey havets jassia que daço no us calgués pregar que vos diligentment et curosa siats en los affers. Dada en Barchinona a XXV. dies del mes de ffebrer del any de nostre Senyor de M. CCC. XX et tres» (1).

No fa gayre publicàrem en aquest meteix *Boletín* (n.º 41) un altre fet justificatiu de la rectitut de Jaume II. Sabut és que Jaume I, per lletra de 20 de janer 1244, fixà legalment los límits de Catalunya y Aragó en lo riu Cinca. Los aragoneses no tardaren en reclamar y protestar de l'adjudicació de la Ribagorça a Catalunya, y en les Corts de Zaragoza de 1300 fôu votat un capítol declarant que Ribagorça, Sobrab y Litera fins a la clamor d'Almacelles eren territoris d'Aragó y poblats a fur d'Aragó. Jaume II, convençut de la rahó dels aragone-

(1) Registre 342, fol. 198. La data, segons l'estil modern, és 25 febrer 1324.

ses, abandonà'l criteri, fins llavors mantingut per la Casa de Barcelona, y acceptà y ratificà aquell capítol per decret de 12 octubre del meteix any. Los catalans protestaren d'aquell cambi d'apreciació en la qüestió de frontera, y en les Corts de Barcelona de 1305 romangué aprovat un capítol totalment contrari al votat per les Corts de Saragoça de 1300, y declarant que Catalunya s'extenia desde Salses fins a Montsó y'l Cinca. Presentat aquest capítol a la ratificació reyal, Jaume II se negà en absolut a admèrel si no aportaven millors rahons los catalans. Jaume II era català, y n'obstant, devant del antagonisme entre catalans y aragoneses, convençut de la superioritat de les rahons proposades per aquests derrers, no dubtà un moment en acceptarles y fallar a son favor, abandonant lo criteri tradicional en la seva dinastia respecte de dita frontera.

Per assò, del discurs de recepció de Don Benvingut Oliver en la Reyal Academia de la Historia, hón tantes greus errors històriques hi ha, la única afirmació que potser podèm admetre sens reserves és la de les qualitats de Jaume II: Profundo conocedor, diu, del carácter de los pueblos de la Corona de Aragón, apasionado hasta la idolatría por la justicia, y convencido de que la fuerza moral de un pueblo determina el grado de su importancia política, tanto en el interior como en el exterior, sus primeros cuidados se encaminaron á hacer público alarde de escrupuloso respeto y fidelidad á las leyes de cada uno de sus Estados.

JOAQUÍM MIRET Y SANS

EXPOSICIÓ SOBRE LO LIBRE «DE CIVITATE DEI» DE S. AGUSTÍ

El manuscrito que vamos á transcribir, perteneciente á la Biblioteca del Seminario Conciliar de Barcelona, consta de dos tomos en folio menor —de folios no numerados 252 en el tomo I y 133 en el II— su escritura del siglo XIV á XV —pergamino bastante grueso— á línea tirada —32 líneas en cada página, escrita mm. 180 × 135 y pergamino en el tomo I mm. 258 × 194, mientras que el II mm. 262 × 202, cuya anomalía es debida á los cortes del primer encuadernador — capitales azules y encarnadas— rúbricas encarnadas. El texto, caligráficamente, nada tiene de particular, pues su escritura, aunque muy bien trazada, tiene los adornos de las capitales y mayúsculas muy sencillos.

El estado del manuscrito, á pesar de la restauración realizada por orden de mi anterior Bibliotecario, Dr. Justino Guitart, en 1908, es bastante pésimo, dificultando la inteligencia de algunas líneas y de